

BIWAK

BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ

NR 12

MAJ 2020

BIWAK

**BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ
IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ**

NR 12 MAJ 2020

SPIS TREŚCI

NIE DAMY SIĘ WIRUSOWI

POŁOŻENIE GEOPOLITYCZNE MAZOWSZA

Bernard Edward Malinowski

ODZNAKI I ZNACZKI TURYSTYCZNE

Wojciech Kowalski

**TABLICE EPITAFIJNE PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ W
PANTEONIE PTTK** *Włodzimierz Majdewicz*

ODZNAKA KRAJOZNAWCZA „MIEJSCA KULTU JANA PAWŁA II”

SZUFLADA KOLEKCJONERA

Na okładce honorowa wersja
ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ „MIEJSCA KULTU JANA PAWŁA II”.

Redakcja Krzysztof Zarański
Opracowanie graficzne Włodzimierz Majdewicz

NIE DAJMY SIĘ WIRUSOWI

Gdy rozpoczął się rok 2020 wiedzieliśmy, że będzie rok szczególny. Rok trzech ważnych rocznic historycznych.

Najważniejsza z nich to **-100 rocznica zwycięskiej Bitwy Warszawskiej**. Ranga tego historycznego wydarzenia sprawiła, że rok 2020 został oficjalnie ogłoszony „**Rokiem Bitwy Warszawskiej**”¹. Ta rozegrana na przedpolach Warszawy bitwa zwana później „Cudem nad Wisłą” stoczona w dniach 13–25 sierpnia 1920 r. zdecydowała o zachowaniu odzyskanej w 1918 roku niepodległości, powstrzymała bolszewicką nawałę i przekreśliła plany rozprzestrzenienia komunizmu na zachodnie kraje Europy.

W dniu 18 maja 2020 r. przypadła **100 rocznica urodzin Wielkiego Polaka Św. Jana Pawła II**. W związku z tym kolejną ustawą sejmową ustanowiono rok 2020 „**Rokiem Świętego Jana Pawła II**”². W uchwale czytamy: *"Jego zdecydowane upominanie się o prawo naszej ojczyzny do wolności wśród narodów Europy, Jego praktyczna obrona praw naszego narodu uczyniły Ojca Świętego najważniejszym z ojców niepodległości Polski. W czasie pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w 1979 r. rozpoczął się proces, który zaowocował powstaniem „Solidarności”, wyzwoleniem narodu spod panowania komunizmu i odbudową jedności Europy. Dla nas, Polaków, pontyfikat papieża Polaka ma więc znaczenie szczególne"*.

Trzecią rocznicą ważną dla wszystkich członków PTTK jest **70 rocznica powołania Polskiego Towarzystwa Turystyczno- Krajoznawczego**, które powstało w grudniu 1950 roku w wyniku połączenia Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego z Polskim Towarzystwem Krajoznawczym.

Przygotowaliśmy się do tych rocznic chcąc uczcić je godnie w nasz tradycyjny turystyczny sposób. Nie wiedzieliśmy wtedy, co nas niebawem spotka. Nie mogliśmy przewidzieć światowej pandemii.

W nawiązaniu do **100 rocznicy zwycięskiej Bitwy Warszawskiej** w biuletynie „Biwak”nr10 z listopada 2019 r. zapraszaliśmy turystów pieszych, rowerzystów i turystów zmotoryzowanych do udziału w indywidualnym rajdzie „MAZOWIECKIE

---

¹ Uchwała sejmowa głosi, że "Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, przekonany o szczególnym znaczeniu Bitwy Warszawskiej dla zachowania niepodległości przez Polskę i zatrzymania bolszewickiej nawały na Europę Zachodnią, ustanawia rok 2020 Rokiem Bitwy Warszawskiej".

² Wchwale tej znalazły się min. następujące słowa „**stulecie urodzin Karola Wojtyły, Ojca Świętego Jana Pawła II, "naszego wielkiego rodaka zasłużonego w walce o wyzwolenie Polski spod jarzma komunizmu"**."

KAPLICZKI 1920³. Rajd zgodnie z regulaminem trwa od 1.01.2020 do 31.12.2020 r.
Uczestników rajdu obowiązują wszelkie aktualne zarządzenia związane z pandemią.

W setną rocznicę urodzin Wielkiego Polaka Św. Jana Pawła II. Chcemy zachęcić turystów do zdobywania Odznaki Krajoznawczej „MIEJSCA KULTU JANA PAWŁA II”. Będziemy o tym pisać na dalszej części biuletynu.

O 70 rocznica powołania Polskiego Towarzystwa Turystyczno- Krajoznawczego ma dla naszego środowiska ważne znaczenie. Pamięć o tradycji PTK to przede wszystkim nasze organizowane co roku od półwiecza Rajdy piesze im. Aleksandra Janowskiego. Patron naszego Stołecznego Oddziału PTTK w 1906 roku należał do ścisłego grona twórców Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Pamiętamy również o tym, że Oddział Stołeczny PTTK jest w prostej linii spadkobiercą Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Mieliśmy o tym mówić w trakcie 55 Rajdu im. Aleksandra Janowskiego. W pierwszych miesiącach roku mieliśmy już ustalone miejsce docelowe 55 Rajdu im. Aleksandra Janowskiego. Szczegóły organizacyjne zostały omówione z przedstawicielami władz terenowych. Dopinaliśmy przebieg tras rajdowych. Wkrótce gotowy był również projekt metalowego znaczka rajdowego.

Nie mogliśmy wtedy przewidzieć tego, co się niebawem stanie. Obecna trudna sytuacja związana z pandemią oraz wynikające z niej zarządzenia władz państwowych, władz naczelnych PTTK i władz naszego Oddziału Stołecznego PTTK powodują, że niemożliwe jest w tym roku zorganizowanie 55 Rajdu im. Aleksandra Janowskiego w tradycyjnym terminie i znanej nam wszystkim formie.

³ Regulamin tej imprezy osiągalny jest między innymi w biuletynie „Biwak” Nr 10 zamieszczonym na stronie internetowej Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK oraz w Biuletynie KTP ZG „Piechur”.

Zależy nam jednak na utrzymaniu ponad półwiecznej tradycji sztandarowej imprezy Oddziału Stołecznego PTTK. Aby zachować ciągłość naszego rajdu zapraszamy wszystkich chętnych do udziału w 55 Rajdzie, który w tym roku odbędzie w innym terminie i będzie miał charakter imprezy indywidualnej. Wkrótce opublikujemy regulamin rajdu. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami miejscem docelowym tegorocznej wędrowki pozostanie wieś Glinianka⁴.

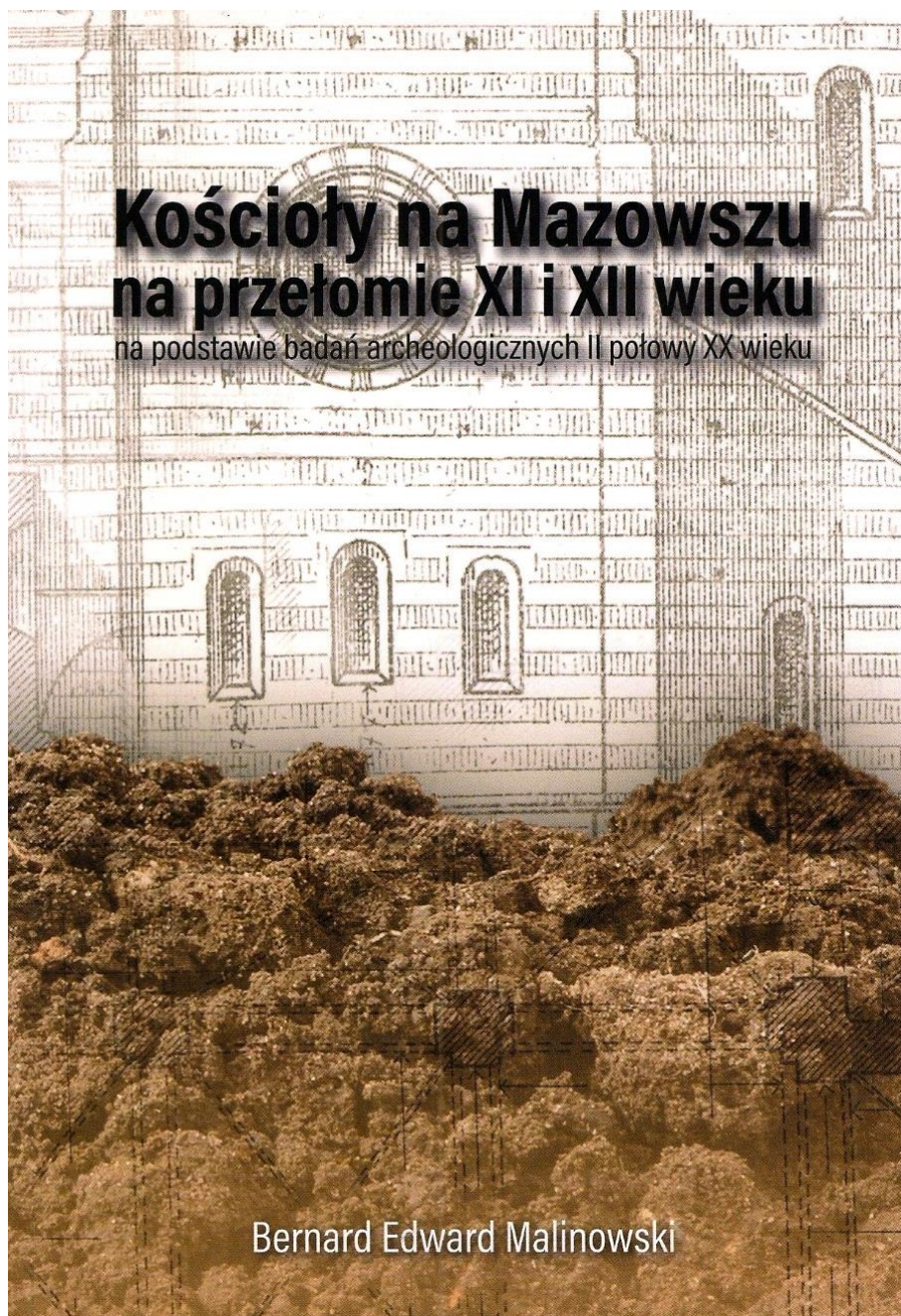
Warto nadmienić, że 2 czerwca 2012 roku kończył się w Gliniance 47 Rajd Pieszy im. Aleksandra Janowskiego. Będziemy tam po raz drugi. Tak wyglądają nasze plany, gdy staną się one realne, co w niewielkim stopniu od nas zależy opublikujemy regulamin imprezy dostosowany do aktualnej sytuacji.

NIE DAJMY SIĘ WIRUSOWI!

---

⁴ Glinianka w roku 1557 otrzymała od Zygmunta Augusta prawa miejskie i nosiła nazwę Wawrzyńców. Z powodu wielu wojen nastąpiła katastrofa gospodarcza i upadek miasta, które w 1820 roku utraciło prawa miejskie. Powróciła też dawna nazwa wsi – Glinianka. Historycznie wieś położona jest na Ziemi Czerskiej. Najważniejszą zabytkiem jest drewniany jednonawowy kościół św. Wawrzyńca z 1763 roku. Wystrój wnętrza świątyni barokowo – ludowy pochodzi z XIX wieku. W lewym bocznym ołtarzu obrazy: świętej Teresy z Avila, barokowy, z II poł. XVIII w. i świętego Wawrzyńca, barokowy, z końca XVIII w. lub początku XIX w. W prawym ołtarzu obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, barokowy, z końca XVIII w., w srebrnej sukience ufundowanej w 1956 r. Na belce tęczowej późnogotycki krucyfiks z poł. XVI w. Obok kościoła znajduje się czworoboczna drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej prawdopodobnie z XVIII wieku.

W 2019 roku ukazała się książka naszego Kolegi Bernarda Edwarda Malinowskiego ⁵ pod tytułem **Kościół na Mazowszu na przełomie XI i XII wieku na podstawie badań archeologicznych II połowy XX wieku**. Praca ma charakter naukowy, a jej temat wydaje się pozornie odległy od turystyki, jednak po przeczytaniu kilku stron, po zagłębieniu w jej treść czujemy, że to wciągą, czyta się z zainteresowaniem. Doszliśmy do wniosku, że ambitny krajoznawca znajdzie tym tekście szereg przydatnych wiadomości. Po uzyskaniu zgody autora, działacza PTTK od 1975 roku, Honorowego Przewodnika Turystyki Pieszej, Instruktora Krajoznawstwa Polski, fragmenty tej książki zamieszczać będziemy w kolejnych numerach Biuletynu „Biwak”.

---

⁵ Bernard Edward Malinowski - historyk, teolog, pedagog. Wychowawca dzieci i młodzieży. Ukończył Instytut Historii Uniwersytetu Warszawskiego i Papieski Wydział Teologiczny oraz studia podyplomowe na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. Autor wielu prac naukowo badawczych adresowanych do nauczycieli dotyczących edukacji regionalnej ze szczególnym naciskiem na elementy kulturotwórcze.

POŁOŻENIE GEOPOLITYCZNE MAZOWSZA

W tej pracy będziemy starali się ukazywać początki chrześcijaństwa na Mazowszu do XII w. w oparciu o materiał archeologiczny pozyskany podczas prac wykopaliskowych w II połowie XX w. przy jednoczesnym wsparciu zachowaną pisaną bazą źródłową.

Dzięki tym materiałom będziemy starali się ukazywać poszczególne faktyczne fazy chrystianizacji tych ziem w chrześcijańskim państwie piastowskim Mieszka I, Bolesława Chrobrego i ich następców wskazując jednocześnie zachodzące przemiany religijne i cywilizacyjne, których źródłem jest Kościół hierarchiczny, instytucjonalny i wspólnotowy.

Dlatego tych przemian doszukiwać się będziemy zarówno w lokalizacji poszczególnych budowli i obiektów sakralnych utrzymywanych często w oparciu o demonstracje siły przedstawicieli władzy w stosunku do autochtonów (X-XI w.), jak i w ich przemianach światopoglądowych wyrażonych chociażby w sposobie grzebania zmarłych, tworzeniu sieci administracji kościelnej, czy w sprawowanych godnościach kościelnych – zarówno hierarchicznych jak i administracyjnych.

Będziemy także ukazywać elementy świadczące o ciągłym nawiązywaniu miejscowej ludności do dawnych rytuałów kulturowych jeszcze na przełomie XII i XIII wieku, mimo wydawać by się mogło dość mocno już wówczas zakotwiczonego chrześcijaństwa na Mazowszu.

Realizując te przedsięwzięcia będziemy posługiwać się metodą analityczno-syntetyczną, bazując głównie na dostępnym materiale źródłowym.

Położenie geopolityczne Mazowsza

Podział terytorialny Mazowsza

Mazowsze najogólniej podzielić można na wschodnie i zachodnie. Rozgraniczenie to, w całej rozciągłości jest umowne i nie należy go Przyjmować jako jedyne, gdyż występujące tu m.in. podregiony: Polesie Lubelskie, Podlasie, Mazowsze płockie i zachodnie posiadają one odrębną specyfikę warunków geograficzno-osadniczych i przy rozpatrywaniu ich dziejów należałoby raczej kierować się wspólnotą kulturową i tradycją regionalną.

Granice Mazowsza

Zgodnie z ważniejszą literaturą granice tego regionu należałoby poprowadzić w następujący sposób. Od zachodu górną Bzurą, pomiędzy Kutnem i Gostyninem wzdłuż środkowego biegu Skrwy (lewy dopływ Wisły) nieco na zachód od ujścia Skrwy, a następnie wzdłuż Skrwy (prawy dopływ Wisły) do Sierpca i dalej w kierunku północno-zachodnim, aż do Bieżunia i środkowym biegiem Wkry do ujścia Mławki i w górę tej rzeki do Mławy.

Od północy granicę tę wyznacza Orzyc do miasta Chorzele, a następnie północnym skrajem Puszczy Kurpiowskiej i zachodnim Wyżyny Kolneńskiej (Myszyniec – Kolno i na wschód od Łomży) do środkowej Narwi i w górę tej rzeki do obecnej granicy państwa.

Granicę wschodnią Mazowsza należy poprowadzić wzdłuż tej granicy do Bugu oraz w górę tej rzeki do Włodawy.

Od południa określilibyśmy ją następująco: od Włodawy i na zachód od Parczewa w dół Piwonii do jej ujścia i dalej Tyśmienicą do Wieprza aż do jej ujścia do Wisły, a następnie na zachód przez Kozienice, Nowe Miasto, środkowy odcinek Pilicy do Tomaszowa Mazowieckiego, na wschód od Łodzi do Łęczycy.

Krainy geograficzne

Tak przeprowadzana granica obejmuje obszar Niziny Mazowiecko-Podlaskiej, która podzielona jest na kilka krain.

W środkowej jej części znajduje się rozległa i płaska Kotlina Warszawska. Na północ od Kotliny Warszawskiej leżą: płaska – lekko falista

Wysoczyzna Płocka do 150 m n.p.m., bardziej pagórkowata Wysoczyzna

Ciechanowska (100-230 m n.p.m.) i dalej na wschód płaska, pokryta wydmami Kotlina Kurpiowska (100-140 m n.p.m.) oraz znacznie wyższa pagórkowata Wysoczyzna Kolneńska (140-200 m n.p.m.). Wschodnia, podlaska część niziny obejmuje obszar na północ od Bugu falistą, miejscami pagórkowatą Wysoczyznę Białostocką (140-200 m n.p.m.) niższą Wyżynę Bielską (140-170 m n.p.m.), różnorodnie ukształtowane Międzyrzecze Łomżyńskie (110-227 m n.p.m.).

Na południe od Bugu rozciąga się urozmaicona wysokościowo Wysoczyzna Siedlecka, bagniste Polesie Lubelskie, oraz Równina Radzywińska (150-170 m n.p.m.).

Na lewym brzegu Wisły na południe od Kotliny Warszawskiej rozciąga się pagórkowata z licznymi dolinami Wysoczyzna Rawska (160-220 m n.p.m.) oraz Kotlina Kozienicka.

Wydaje się zasadnym stwierdzenie, że już przed tysiącletkami, a szczególnie w okresie lateńskim kształtował się pierwotny krajobraz naszego kraju, tylko niewielka powierzchnia stromych zboczy nadrzecznych zwłaszcza od strony południowej nadawały się do osadnictwa, poza tym niektóre skałki głównie gipsowe były wolne od lasów.

Szata roślinna i zwierzęca

Na niżu cały obszar pokrywały przepastne puszcze, podmokłe lasy, głuche bory, wśród których płynęły szeroko rozlane rzeki nizinne, rozciągały się grząskie moczary, łachy wodne. W lasach tych, w dzikich ostępach żyły: niedźwiedzie, dziki, łosie, sarny, tury, jelenie, rysie, żbiki, lisy, a w błotach i moczarach bobry i żółwie.

Teren Mazowsza wchodził w skład następujących dzielnic przyrodniczo-leśnych: zachodnia część Środkowo-Polskiej, zachodnie Polesie i Podlasie.

Środkowo-Polska dzielnica

Środkowo-Polska dzielnica – to obszar lasów sosnowo -mieszanych ubogich w komponenty obejmuje: Mazowsze środkowe i zachodnie, Bory Kurpiowskie, część Podlasia i Płaskowyż Łukowski.

Dzielnica ta, była monotonna o ubogim składzie jakościowym drzewa. W stosunku do innych dzielnic zaznaczał się tu duży udział sosny, dębów, lipy drobnolistnej, modrzewia polskiego, natomiast brak naturalnego buka, jaworu, w małej ilości występował świerk, jodła zaś tylko na Płaskowyżu Łukowskim.

Na piaszczystych wyższych miejscach dominowała sosna i brzoza, a na niższych las liściasty z bogatym podszyciem.

Polesie Lubelskie

Polesie Lubelskie stanowiło dzielnicę, która obejmowała teren położony na lewym brzegu Bugu, na zachód od Włodawy. Był to obszar lasów olszowych (olsów), podmokłych gruntów i jałowych borów sosnowych. Brak było tutaj jodły, buka, cisa, jawora, klonu polskiego, dębu bezszypułkowego, świerk zaś występował w rozproszeniu i nie odgrywał większej roli lasotwórcze

Podlasie

Na Podlasiu w tamtym czasie była puszcza mieszana z tzw. Grubymi grabami – lasami dębowo-grabowymi z mniejszą powierzchnią borów sosnowych z niewielkim udziałem świerka. W dzielnicy tej brak było: buka, cisa, jawora, klonu polnego, dęb bezszypułkowy występował rzadko, jodła tylko w ostępach Puszczy Białowieskiej. Te i inne lasy, gdy były silnie zabagnione, tworzyły zwarte kompleksy leśne pozbawione trawy potrzebnej dla hodowli, albo gdy były słabo przecięte arteriami wodnymi, będącymi najdogodniejszymi szlakami komunikacyjnymi, nie stanowiły atrakcyjnych terenów osadniczych, posiadały natomiast duże znaczenie obronne.

Świat zwierzęcy

Na kształtowanie się struktury lasu wywierać mogły wpływ także zwierzęta. Na Polesiu zdaniem niektórych autorów spiętrzenie wód było tu częściowo wywołane dużą ilością bobrów, które budując tamy powodowały zabagnienie tych terenów, co utrudniało rozwój tych gatunków drzew tam rosnących, które nie znosiły wilgoci.

Teren bagienny powodował także znaczne zmniejszenie, a na niektórych terenach całkowity zanik występowania dużych zwierząt – jak: tur, żubr czy niedźwiedź.

Gleby

Czynnikiem określającym warunki geograficzno-osadnicze odgrywającym istotną rolę w życiu człowieka, a także wpływającym na kształtowanie się flory i fauny są gleby.

Teren Mazowsza w przeważającej swej części posiadał gleby darniowo-bielicowe, które nie przedstawiają zbyt dużej wartości użytkowej. W najlepszym przypadku można je sklasyfikować do IV klasy użytkowo-rolniczej.

Na uwagę zasługuje fakt występowania niewielkiej ilości dobrych gleb brunatnych, które jednak ze względu na swój skład i możliwości uprawowe ówczesnego społeczeństwa również nie mogły być wówczas uprawiane.

Natomiast bardzo sporadycznie występujące na terenie Mazowsza żyzne gleby czarne (czarnoziemy) – tworzyły one koło Ciechanowa, Sochaczewa i Radzymina niewielkie, szczególnie przydatne pod uprawę tereny.

Występujące na Mazowszu gleby bagienne miały charakter gleby torfowej, która nie nadaje się pod uprawę rolniczą, mogły one jedynie służyć jako pastwiska. Ten rodzaj gleb związany jest głównie z terenami podmokłymi, a więc niekorzystnie wpływającym na zdrowie ludzi. Z tego względu należy przypuszczać, że obszary te nie były podówczas zasiedlane.

Mady, to gleby również związane ze środowiskiem wodnym. Występują wzdłuż zbiorników wód stałych lub bieżących, które przy korzystnych warunkach geofizycznych mogły być podówczas rolniczo wykorzystane.

Jak wynika z powyższych rozważań ówczesny człowiek ze względu na techniczne rozwiązania nie był w stanie wykorzystać w pełni warunków glebowych. Stąd też należy przypuszczać, że pod uprawy wolne przeznaczone były gleby bielicowe, o wyższej klasie użytkowej.

Klimat

W okresie wczesnego średniowiecza na terenie Polski panował klimat subatlantycki z przewagą oceanicznego. Uważa się, że na przełomie IV-V w. n.e. nastąpiło znaczne ocieplenie powodując zmniejszenie ilości opadów, a także spadek poziomu wód w rzekach. Proces ten zaobserwować można podczas badań archeologicznych, gdzie poziom warstwy kulturowej z tego okresu jest niższy od obecnego poziomu wód otwartych np. w Brzezynie k/Ostrołęki, Garwolinie czy Tropiszowie k/Miechowa.

Z upływem lat w wyniku intensywnego parowania i bujniejszego rozwoju szaty roślinnej nastąpiło znaczne nawilgocenie powietrza, co przyczyniło się do wzrostu ilości opadów i przyboru rzek, powodując ich szerokie wylewy zwłaszcza na terenach nizinnych.

Do podniesienia się poziomu wód otwartych i gruntowych przyczyniła się gospodarka człowieka – odlesianie (karczunek) pociągając za sobą częste powodzie. Las bowiem wpływa w sposób regulujący na stosunki wodne: zatrzymuje wodę i hamuje topnienie śniegu.

Warunki hydrologiczne

Warto także zwrócić uwagę na warunki hydrologiczne. Otóż dla Mazowsza X-XI w. n.e. uważa się, że sieć wód była o wiele gęstsza niż obecnie. Obszary torfiaste i podmokłe zajmowały również znacznie większe powierzchnie, zwłaszcza jeśli idzie o wschodnią część tej dzielnicy. J. Tyszkiewicz rozpatrując ówczesne warunki hydrograficzne tej części Mazowsza zwraca uwagę na ukształtowanie terenu i kąt spadku rzek, który powoduje znaczny odpływ wód z głównego dorzecza Narwi. Czynnikiem hamującym odpływ wody jest nagromadzenie się w

korytach rzek materiału fluwioglacjalnego, który powoduje powstawanie rozległych rozlewisk, sprzyja jednocześnie procesowi powstawania bagna i torfu.

Ten stan rzeczy z jednej strony sprzyjał penetracji Mazowsza, gdyż łodzią znacznie łatwiej było dotrzeć w głąb przepastnych puszczy. Z drugiej zaś strony niektóre rejonów ówczesnych rzek stanowiły nie lada przeszkodę i utrudnienie w wędrówce przez swoją mulistość, licznie powalone drzewa, zdradliwe łachy rzeczne, parne powietrze, czy bagnistość brzegów. Z tej racji jeszcze dziś uważa się niektóre główne rzeki za trudne do żeglugi, a czasami nawet niemożliwe, choć warunki geofizyczne uległy radykalnej poprawie.

Wpływ warunków geograficzno-przyrodniczych na osadnictwo

Na podstawie ilości stanowisk archeologicznych i ich rozmieszczenia można stwierdzić, że teren Mazowsza we wczesnym średniowieczu nie był intensywnie penetrowany przez człowieka. W okresie tym można stwierdzić, że osadnictwo zgrupowane było w dużej mierze wzdłuż koryt rzek i to jedynie na tych terenach, gdzie występowały korzystne warunki geofizyczne, o których wspomniano wcześniej.

We wschodniej i północno-wschodniej części Mazowsza tereny dogodne dla osadnictwa występowały nader rzadko, a stanowiska tam występujące nie zachowały ciągłości osadniczej, co powodowało ich duży rozrzut przestrzenny⁶. Natomiast na Mazowszu zachodnim obszary zasiedlone przez człowieka stanowiły bardziej zwarty teren z jednoczesnym zachowaniem ciągłości osadniczej⁷.

Osadnictwo na Mazowszu, podobnie jak i na innych terenach, charakteryzują licznie rozsiane cmentarzyska. One to stanowią probierz bytu ludzkiego na danym terenie.

W okresie wpływów rzymskich na Mazowszu podobnie jak i na innych terenach doń przyległych pojawiały się elementy kultury gocko-gepickiej, zwanej obecnie wielbarską, szczególnie charakterystycznej dla Powiśla i Mazowsza. J. Okulicz wiąże te znaleziska z wędrówką

Gotów i Gepidów ze Skandynawii nad Morze Czarne przedstawiając przy tym poglądy innych historyków na ten temat.

Dla osadnictwa ważnym wydaje się fakt, że dzielnica ta leżała na uboczu głównych szlaków handlowych – zwłaszcza jej wschodnia część. Dlatego nie miała tak bardzo rozwiniętych kontaktów handlowych z innymi terenami jak np. Śląsk czy Małopolska. Na Mazowszu znaleziska obce z tego okresu występują dość rzadko i w niewielkich ilościach, co może świadczyć o handlu mającym znaczenie lokalne. Jak wynika z ustaleń dokonanych przez niektórych badaczy czynnikiem hamującym w znacznym stopniu rozwój osadnictwa na Mazowszu, – zwłaszcza w jego północnej części było niewątpliwie bliskie sąsiedztwo wojowniczych Prusów.

W innych rejonach Mazowsza zachodniego daje się zauważyć większą stabilizację i tolerancję w tym względzie, a także wzajemne przenikanie sąsiadujących z sobą wspólnot kulturowych.

---

⁶ Na określenie tego sposobu zagospodarowania tych terenów w historiografii używa się często kreślenia: „osadnictwo gniazdowe” bądź „wyspowe”.

Kolejny fragment książki Bernarda Edwarda Malinowskiego w następnym numerze biuletynu „Biwak”.

Wojciech Kowalski
Przewodniczący Podkomisji Kolekcjonerstwa Krajoznawczego
przy Komisji Krajoznawczej ZG PTTK

ODZNAKI I ZNACZKI TURYSTYCZNE

Wśród trofeów turystycznych, które chętnie kolekcjonujemy poczesne miejsce znajdują znaczki nazywane często odznakami. To powszechnie stosowane nazewnictwo jest niezgodne ze stosowanym określeniem w falerystyce, dyscyplinie pomocniczej historii.

Przedmiotem jej zainteresowania są formy wyróżnień i nagród takich jak ordery odznaczenia państwowe, odznaki oraz oznaki turystyczno- krajoznawcze i rajdowe.

Falerystyka wywodzi się z greckiego i łacińskiego słowa "fhalerae"/ ozdoba piersi lub czoła/. Dawniej ozdobną blachę umieszczano na piersiach wojowników lub ich koni w celu wyróżnienia poszczególnych jednostek wojskowych.

Pojawiają się tutaj dwa określenia istotne dla turystów: odznaka i oznaka. Sprecyzujmy dokładnie te pojęcia.

Odznaka jest płaskim, niewielkim przedmiotem, różnego kształtu/ wykonanym w metalu i dostosowanym do noszenia przy ubraniu. Jest nadawana imiennie przez instytucje państwowe i społeczne w celu uhonorowania osoby zasłużonej lub wyróżnienia kogoś, kto zdobył określone kwalifikacje.

Oznaka zaś, często nazywana znaczkiem jest podobna do odznaki ale nie spełnia funkcji nagrody. Jak sama nazwa wskazuje oznacza przynależność organizacyjną lub klubową. Służy też do zaznaczania konkretnej idei, przekazania określonego komunikatu, informacji poprzez symbol plastyczny zamieszczony na oznace a więc przez napisy, inicjały, określoną formę lub barwę.

Kompozycja oznaki powinna być zatem lakoniczna, zrozumiała i oddawać zamierzoną ideę, cel. Dlatego też często oznaki a szczególnie rajdowe są w swej treści i formie zabawne. W przeciwieństwie do oznak, odznaki wymagają zachowania stosownej powagi.

Oznaka jako nowa forma falerystyczna pojawiła się w XIX w. Miała charakter pamiątkowy lub manifestacyjny, nie była formą nagradzania.

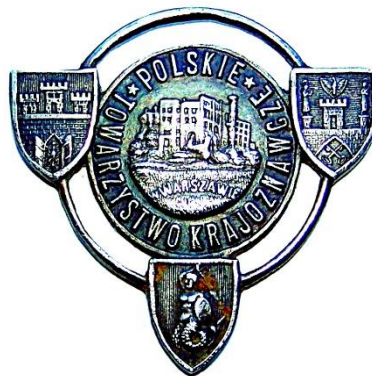
Pojawiły się oznaki o wymowie patriotycznej, narodowej o czym świadczą emblematy noszone w czasie powstania listopadowego, styczniowego a także w latach następnych.

W ten sposób Polacy manifestowali swoje uczucia patriotyczne, okazywali swoją tożsamość narodową i poparcie dla idei wyzwolenia narodowego.

Pierwsze oznaki turystyczne pojawiły się w Polsce tuż po powołaniu Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego/1873 r./ i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego/1906 r./ Emblematem PTT jest metalowa oznaka w kształcie podhalańskiej spinki z głową kozicy wewnątrz.

Oznaka organizacyjna Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przedstawia ruiny zamku w Ogrodzieńcu ze spiętymi pierścieniem herbami trzech polskich stolic: Krakowa, Warszawy i Poznania.

Oznaka PTTK/1950 r./ pokazuje mapę Polski z białą - czerwoną busolą.

Mimo obowiązujących określeń /pojęć/ w falerystyce, w naszym Towarzystwie przyjęły się dwa terminy: odznaka i znaczek n.p. rajdowy, które w dalszej części ze względu na dotychczasowe przyzwyczajenia będą używane.

Odznaki turystyczno- krajoznawcze w obowiązującym w PTTK systemie zostały sklasyfikowane wg następujących kryteriów:

1. Z uwagi na podstawę merytoryczną weryfikacji:

a/ odznaki krajoznawcze /należy poznać określone obiekty/:

- obiektowe - np. sakralne,
- personalne - np. Śladami św. Wojciecha,
- obszarowe - np. Miłośnik Roztocza

b/ odznaki turystyki kwalifikowanej /należy udokumentować przebycie określonej trasy/
np. OTP, GOT.

2. Z uwagi na zasięg przestrzenny wymogów regulaminowych:

a/ odznaki lokalne - dot. miejscowości, gminy, parku narodowego,

b/ odznaki regionalne - dot. kilku powiatów, województwa lub większej jednostki geograficznej, historycznej,

c/ ogólnopolskie - kilka województw lub krain geograficznych.

3. Z uwagi na podmiot weryfikujący:

a/ odznaki oddziałowe,

b/ odznaki centralne.

Regionalne odznaki krajoznawcze są to odznaki, które jednocześnie spełniają warunki określone w pkt. 1a i 2 b.

Posiadanie odznak świadczy o wiedzy i kwalifikacjach turystyczno– krajoznawczych zdobywającego. Pozwala także na określenie przebytej trasy, poznanych obiektów i regionów. Wskazuje sens krajoznawczych wędrówek.

Wszystkie odznaki krajoznawcze są pochodnymi odznak turystyki kwalifikowanej. W regulaminach są zapisy, że można zdobywać je równolegle.

Najstarszą odznaką krajoznawczą jest "Odznaka Turystyczna Ziem Zachodnich" ustanowiona w 1959 r. Na odznace widoczne są herby miast: Wrocławia, Opola, Zielonej Góry i Szczecina. Jest ona 3-stopniowa i zdobywać ją można było w latach 1959-66 w związku z obchodami 1000-lecia Państwa Polskiego.

Do najstarszych zaś odznak krajoznawczych należy "Miłośnik Roztocza", ustanowiona w 1965 r. przez były Zarząd Okręgu w Lublinie. Obecnie weryfikowana jest przez Oddział PTTK W Zamościu.

Autor zapowiada kontynuację cyklu.

Włodzimierz Majdewicz

TABLICE MEMORATYWNE PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ W PANTEONIE PTTK

W Jubileuszowym 2000 roku wkraczając w kolejne tysiąclecie obchodziliśmy 50 rocznicę Polskiego Towarzystwa Turystyczno- Krajoznawczego powstałego w wyniku połączenia Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego z Polskim Towarzystwem Krajoznawczym. W tym czasie Tadeusz Martusewicz prezes Oddziału Stołecznego PTTK po rozmowach z ks. kanonikiem Janem Hurynem wstąpił z inicjatywą utworzenia w Kościele Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych przy ulicy J. Conrada w Warszawie „Kaplicy PTTK”, w której będą umieszczane tablice upamiętniające wybitnych zmarłych działaczy PTTK. Zarząd Główny PTTK z entuzjazmem przyjął tę propozycję. Zgoda Prymasa Polski ks. Kardynała Józefa Glempa pozwoliła na rozpoczęcie dalszych działań. Zasadnicze znaczenie dla powodzenia tego przedsięwzięcia miał fakt wieloletniej współpracy przy budowie kościoła Koła Zakładowego PTTK przy Warszawskim Przedsiębiorstwie Geodezyjnym. Geodeci turyści przez dwadzieścia lat od rozpoczęcia budowy świątyni pracowali nieodpłatnie po południu i w dni wolne od pracy wykonując społecznie szereg prac specjalistycznych⁸.

W dniach 21-23 września 2001 roku w Szczecinie odbywał się 44. Ogólnopolski Zlot Przodowników Turystyki Pieszej. Dzień wcześniej również w Szczecinie odbyło się

⁸ Tadeusz Martusewicz (1935-2016) – geodeta, niezależnie od funkcji prezesa Oddziału Stołecznego PTTK i działalności w ZG PTTK był jednocześnie prezesem Zakładowego Koła PTTK przy Warszawskim Przedsiębiorstwie Geodezyjnym. Członkowie Koła PTTK przy WPG wykonali: założenie sieci geodezyjnej, opracowanie sieci wodociągowej, instalacji gazowych i kabli energetycznych, wyznaczenie obrysu kościoła, osi konstrukcyjnych, obliczenie mas ziemnych, inwentaryzację urządzeń podziemnych, prac geodezyjnych związanych z konstrukcją dachową oraz inwentaryzację powykonawczą obiektu. W latach 2000-2016 sprawował funkcję kustosa „Panteonu PTTK”.

wyjazdowe Zebranie Plenarne KTP ZG PTTK, na którym Włodzimierz Majdewicz zaproponował zebranych szczegółowy program obchodów 50-lecia powołania Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK. W programie zawarte były również: 50. rocznica istnienia funkcji Przodownika Turystyki Pieszej oraz 50-lecie Odznaki Turystyki Pieszej. Znalazła tam również się propozycja by w związku z jubileuszem półwiecza KTP ZG PTTK podjąć starania o ufundowanie pamiątkowej tablicy.

Tablica, zgodnie z intencją wnioskodawców, upamiętnia nasze Koleżanki i Kolegów, którzy w latach 1952-2002 popularyzowali piesze wędrowanie organizując i prowadząc wycieczki, rajdy i obozy wędrowne. Tablica przypomina również tych, którzy zajmowali się tworzeniem regulaminów i weryfikowaniem odznak pieszych. Upamiętnia ona wszystkich zmarłych przyjaciół – Przodowników Turystyki Pieszej, którzy na przestrzeni półwiecza przyczynili się do rozwoju i spopularyzowania turystyki pieszej.

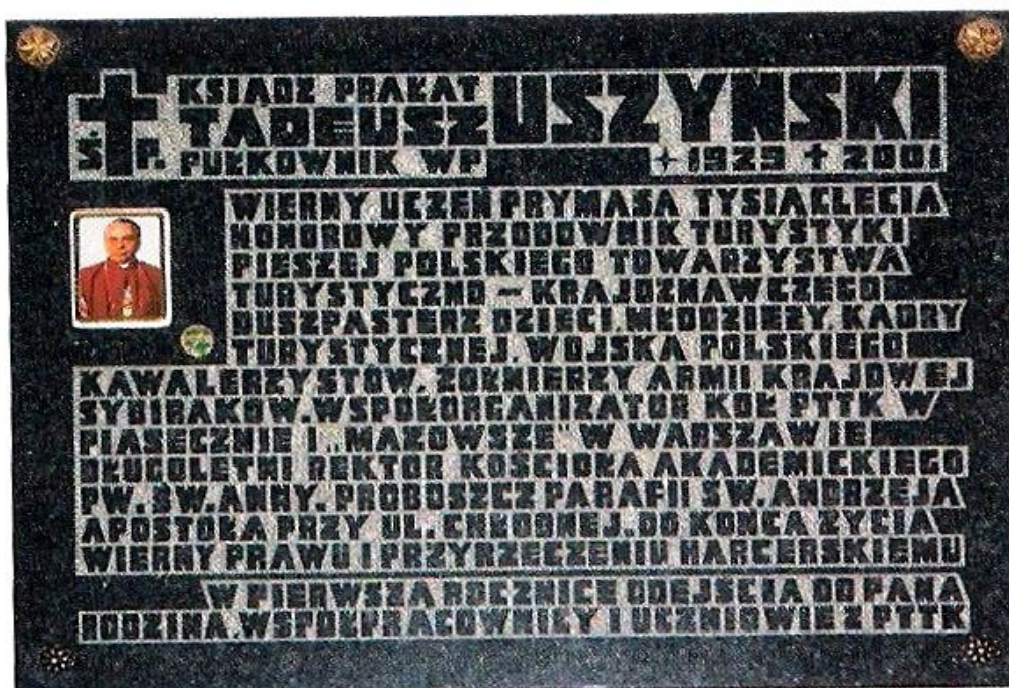
Tablica powstała ze składek przeprowadzonych wśród Przodowników Turystyki Pieszej i turystów pieszych. W trakcie Ogólnopolskiego Zlotu w Szczecinie i Krajowej Narady Aktywu Turystyki w Warszawie w 2001 roku. W czasie Ogólnopolskiego Wysokokwalifikowanego Rajdu Pieszego na Warmii i Mazurach oraz 45. Ogólnopolskiego Zlotu Przodowników Turystyki Pieszej w Kaliszu w 2002 roku. Wyrte w czarnym granicie słowa przypominają tych, którzy przez lata razem z nami wędrowali, siadywali przy turystycznych ogniskach, starali się pokazać innym piękno naszego kraju i uczyli zadumy nad jego historią.

To była jedna z pierwszych tablic w Panteonie PTTK. Mijały lata tablic poświęconych wybitnym działaczom przybywało. Wśród kilku dziesiątek ludzi zasłużonych dla naszego Towarzystwa jest niemała grupa Przodowników Turystyki Pieszej.

Na tych tablicach znajdziemy wiele znanych piechurom nazwisk. Zdjęcia tablic umieszczamy w kolejności ich odsłaniania. Pod każdym z nich znajduje się numer legitymacji przodownickiej oraz oznaczony literą H - numer godności Honorowego Przodownika Turystyki Pieszej.

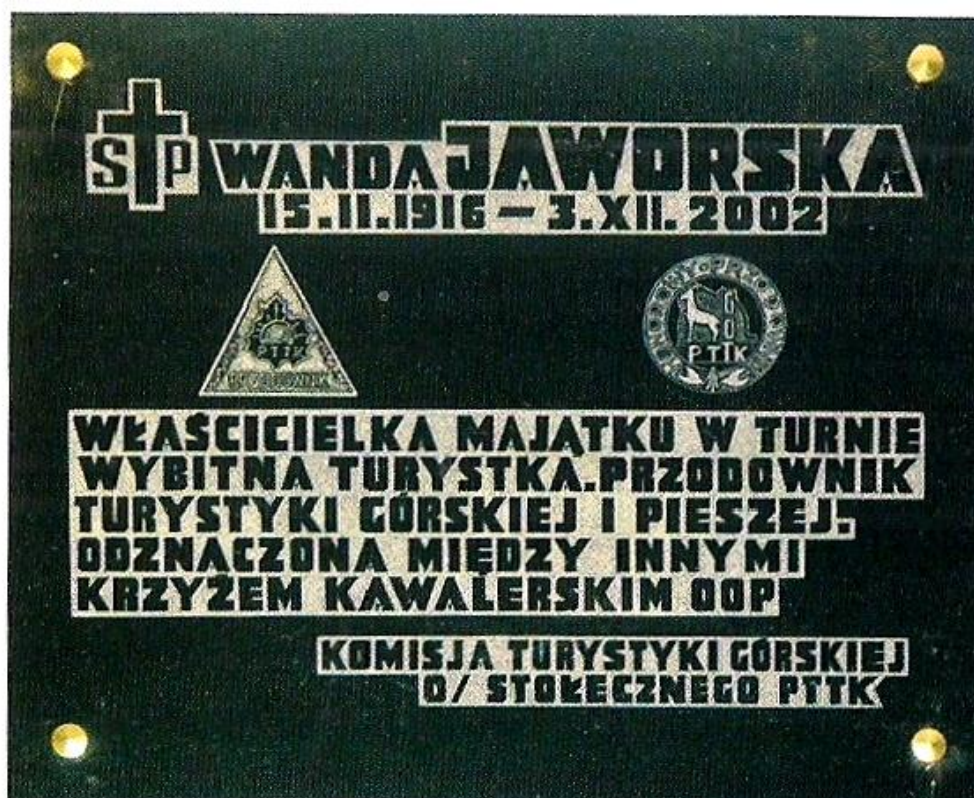
Przodownik Turystyki Pieszej nr 510/I, 97H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 480/I, 42 H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 1593/I, 258H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 512/I

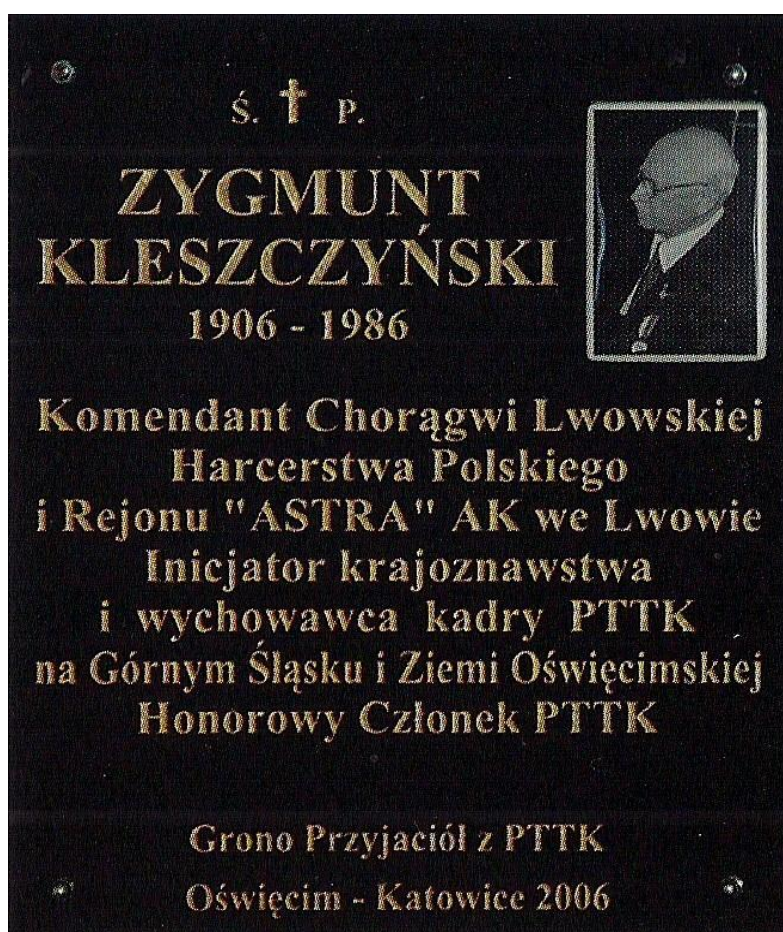
Przodownik Turystyki Pieszej nr 271/II

Przodownik Turystyki Pieszej nr 387/I, 118H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 203/I, 53H

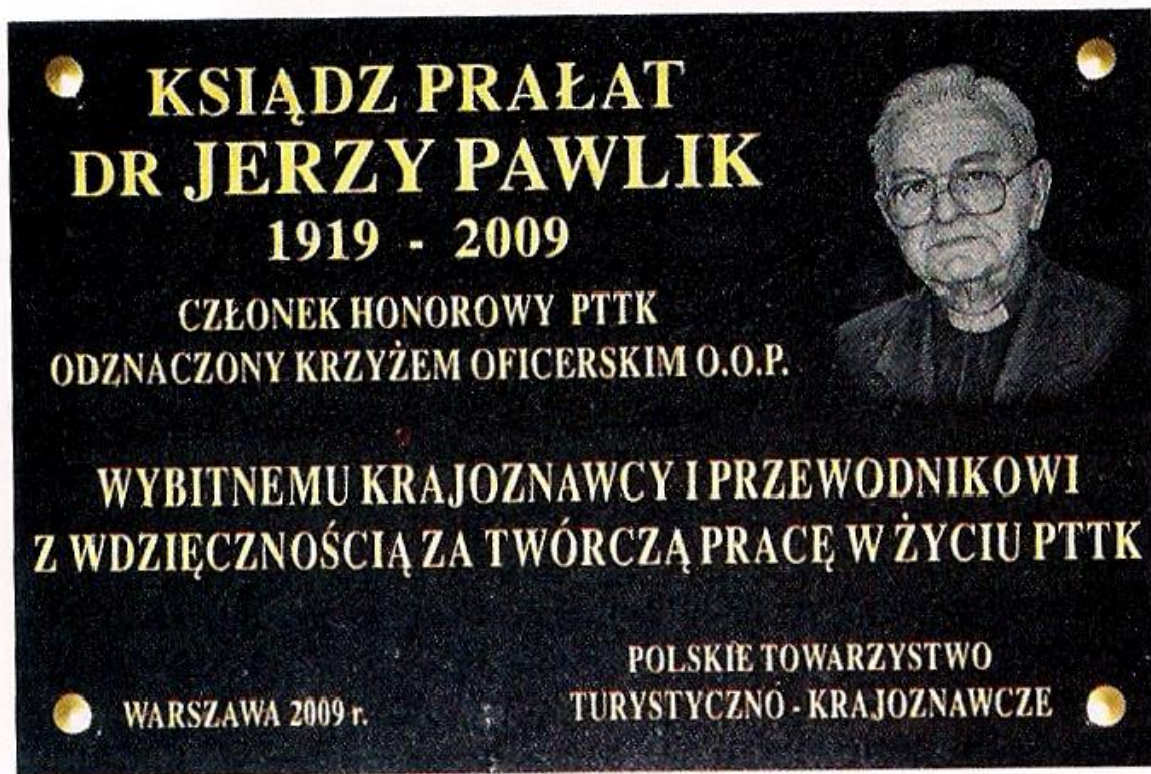
Przodownik Turystyki Pieszej nr 198/I, 47/H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 7810/I

Przodownik Turystyki Pieszej nr 839/I, 36H

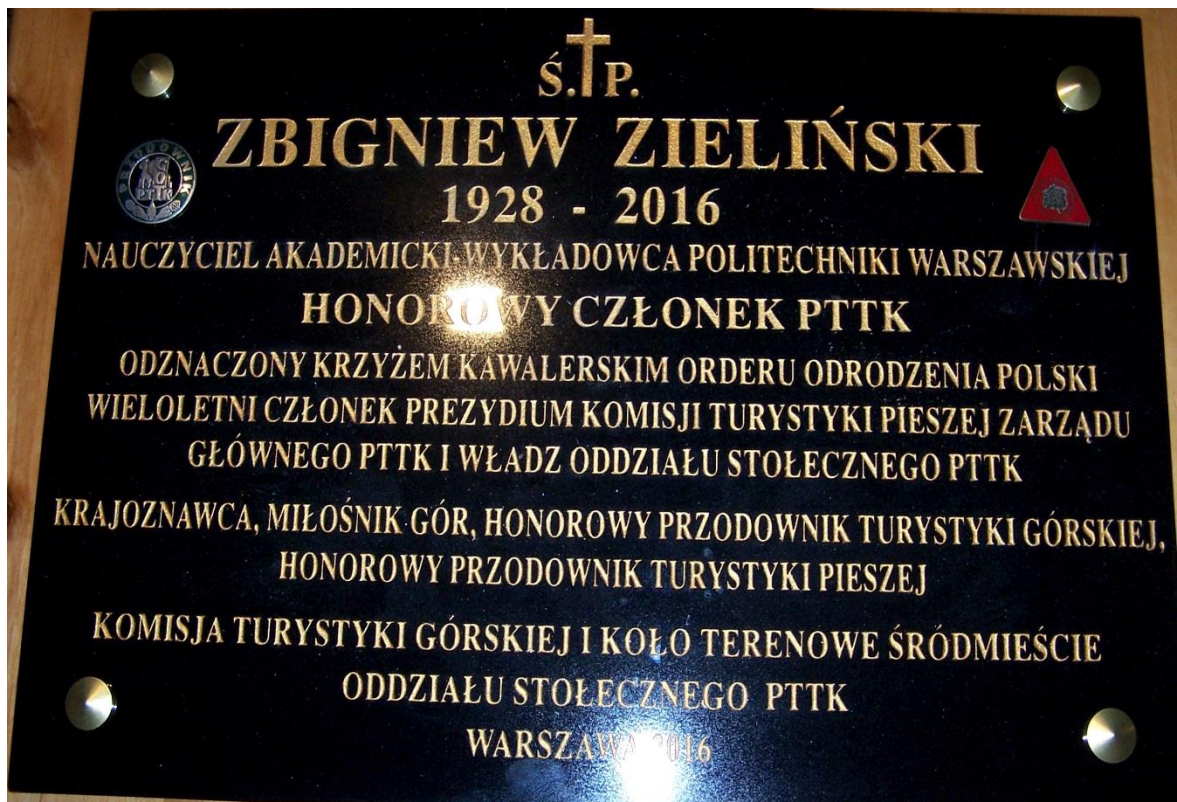
Przodownik Turystyki Pieszej nr 345/I 100H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 1128/I, 567H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 1058, 353 H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 258/I, 198H

Ś + P

TADEUSZ BLEJARSKI

1926 - 2013

**ŻOŁNIERZ ARMII KRAJOWEJ P.O.S. „JERZYKI”, UCZESTNIK
POWSTANIA WARSZAWSKIEGO W PUŁKU ARMII KRAJOWEJ
„BASZTA”**

**ODZNACZONY KRZYŻEM WALECZNYCH, KRZYŻEM OFICERSKIM ORDERU
ODRODZENIA POLSKI**

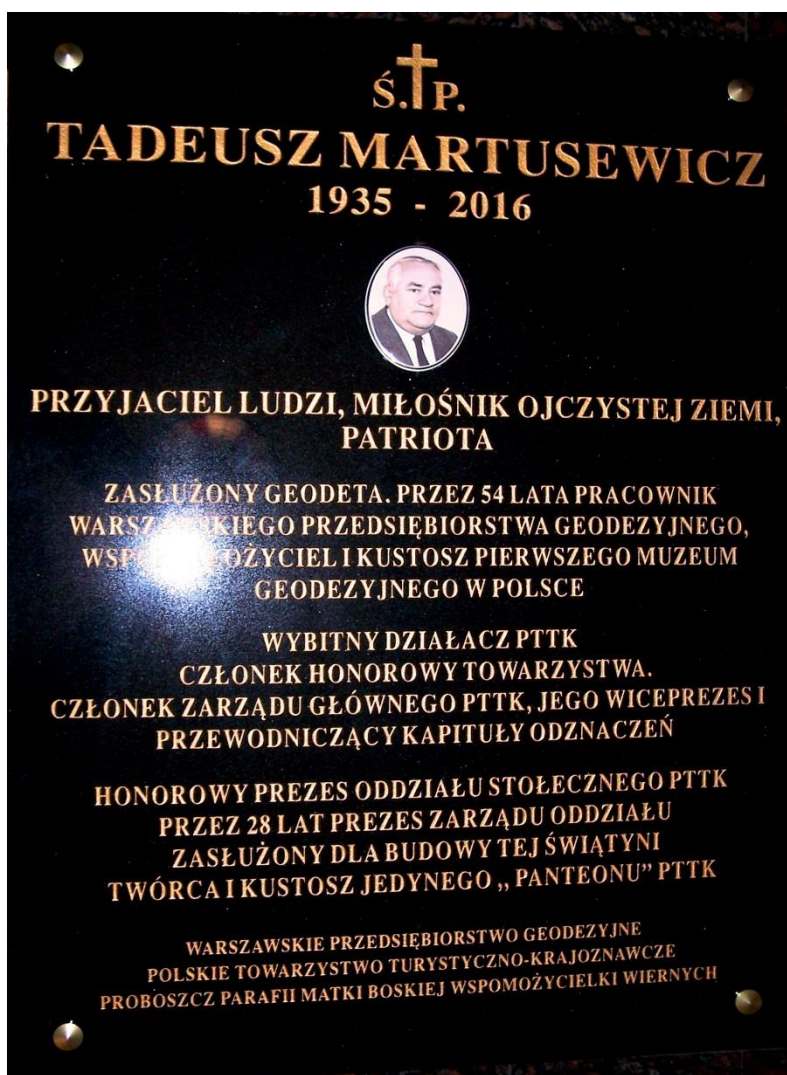

HONOROWY CZŁONEK PTTK

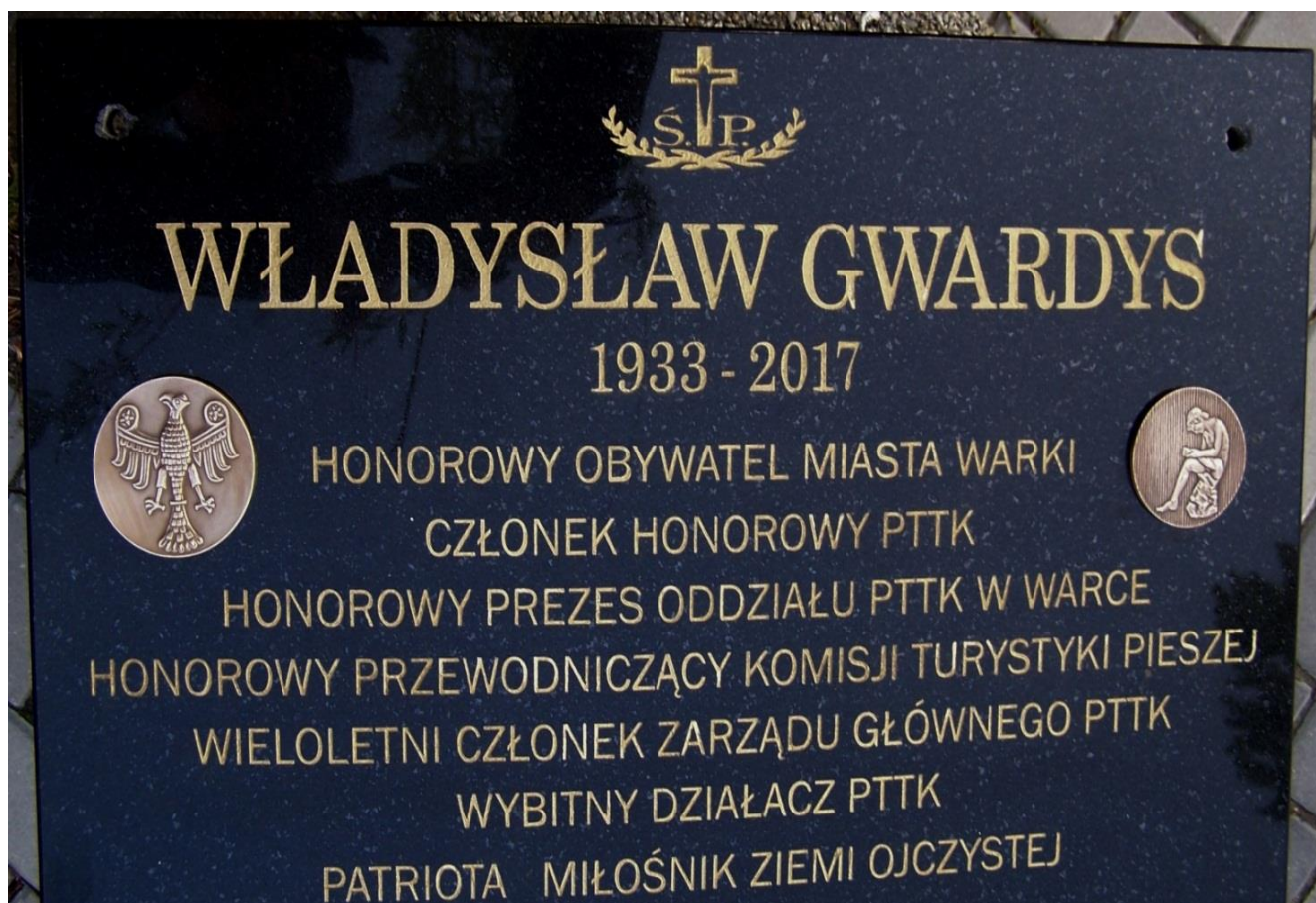
**MIŁOŚNIK GÓR, KRAJOZNAWCA, PODRÓŻNIK, HONOROWY PRZODOWNIK TURYSTYKI
GÓRSKIEJ, HONOROWY PRZODOWNIK TURYSTYKI PIESZEJ**

**KOMISJA TURYSTYKI GÓRSKIEJ I KOŁO TERENOWE ŚRÓDMIEŚCIE ODDZIAŁU STOŁECZNEGO
PTTK. WARSZAWA 2015**

Przodownik Turystyki Pieszej nr 256/I, 121H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 1046/II, 258H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 234/I, 226H

Przodownik Turystyki Pieszej nr 97/II, 373H

Ściany „Panteonu PTTK” z biegiem lat zapełniły się tablicami upamiętniającymi działaczy naszego Towarzystwa. Marmurowe, granitowe i metalowe tablice przypominają koleżanki i

kolegów z całej Polski, którzy odeszli na wieczną wędrówkę. Wśród ponad osiemdziesięciu tablic szesnaście upamiętnia Przodowników Turystyki Pieszej.

O historii i twórcach i wystroju kaplicy opowiemy jeszcze na łamach naszego biuletynu. Warto pamiętać o tym, że w „Panteonie PTTK” jest miejsce na godne upamiętnienie zmarłych zasłużonych działaczy naszego Towarzystwa. Pamiętajcie o nich.

Fot. Kronika Oddziału Stołecznego PTTK.

Zainteresowanych prosimy o kontakt z kustoszem „Panteonu PTTK” w Oddziale Stołecznym PTTK tel. 22 635 27 52.

W maju 2020 roku mija 100 rocznica urodzin Świętego Jana Pawła II. Wielkiego Polaka. Pragniemy zachęcić turystów do zdobywania Odznaki Krajoznawczej PTTK „MIEJSCA KULTU JANA PAWŁA II”.

„Ta ziemia od lat była mi bliska. Wpatrywałem się z podziwem w uroki jej krajobrazu, wędrowałem górskimi pasmami i dolinami wzdłuż potoków...”

z homilii Jana Pawła II w Tarnowie, 10 czerwca 1987 r.

REGULAMIN ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ „MIEJSCA KULTU JANA PAWŁA II”

Odznaka Krajoznawcza „Miejsca kultu Jana Pawła II” jest wyrazem pamięci dla Wielkiego Pielgrzyma – Jana Pawła II. Ks. Karol Wojtyła był członkiem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, a później Polskiego Towarzystwa Turystyczno Krajoznawczego. W 1981 r. Jan Paweł II otrzymał godność członka Honorowego PTTK. Przypadająca na 27 kwietnia 2014 r. kanonizacja Ojca Świętego Jana Pawła II jest szczególną okazją do przybliżenia postaci tego Wielkiego Polaka oraz poznania miejsc kultu i obiektów związanych z Jego życiem i działalnością.

Postanowienia ogólne

1. W roku kanonizacji Jana Pawła II Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego na wniosek Komisji Krajoznawczej ZG PTTK ustanawia Odznakę Krajoznawczą „Miejsca kultu Jana Pawła II”.
2. Celem Odznaki jest zachęcanie turystów, a zwłaszcza młodzieży, do zwiedzania miejsc kultu związanych z Janem Pawłem II.
3. Odznakę można zdobywać równolegle z innymi odznakami turystyczno-krajoznawczymi.
4. Odznaka jest jednostopniowa.

Warunki zdobywania odznaki

5. Odznakę może zdobywać każdy bez względu na wiek.
6. Czas zdobywania Odznaki jest nieograniczony.

7. Odznaka może być zdobywana podczas indywidualnych i zbiorowych wędrówek oraz wycieczek na terenie Polski i poza jej granicami.
8. Poznanie miejsca kultu lub uczestnictwo w uroczystościach i wydarzeniach związanych z Janem Pawłem II powinno być udokumentowane odpowiednim wpisem w kronice prowadzonej przez zdobywającego Odznakę w dowolnej formie. Potwierdzeniem mogą być pieczątki, bilety, zdjęcia, szkice, filmy lub podpis członka kadry programowej PTTK albo organizatora.
9. Odznakę zdobywa się uzyskując:
  - 50 pkt. – turyści do 16 lat,
  - 100 pkt. – turyści powyżej 16 lat.
10. Punktacja:
  - miejsca związane z życiem Karola Wojtyły, a od 1978 r. papieża Jana Pawła II – 10 pkt.,
  - miejsca odwiedzane podczas pielgrzymek przez Jana Pawła II – 10 pkt.,
  - obiekty sakralne związane z Janem Pawłem II – 10 pkt.,
  - udział w uroczystościach lub wydarzeniach poświęconych Janowi Pawłowi II – 10 pkt.,
  - obiekty upamiętniające postać Jana Pawła II (pomniki, tablice, itp.) lub nazwane Jego imieniem (ulice, szkoły, itp.) – 5 pkt.,
  - przejazd Kolejowym Szlakiem Jana Pawła II – 10pkt.,
  - przejście lub przejechanie na rowerze minimum 15 km dowolnego Szlaku Papieskiego lub przepłynięcie minimum 20 km dowolnego Papieskiego Szlaku Kajakowego – 30 pkt.

Weryfikacja

11. Weryfikacji odznaki dokonują Zespoły Weryfikacyjne Regionalnej Odznaki Krajoznawczej na podstawie kroniki. Zdobywający Odznakę przysyłający kronikę drogą pocztową, załączają kopertę z odpowiednim znaczkiem i adresem zwrotnym.
12. Komisja Krajoznawcza ZG PTTK może przyznać Odznakę w trybie honorowym osobom szczególnie zasłużonym w propagowaniu idei krajoznawczych związanych z Janem Pawłem II.
13. Komisja Krajoznawcza ZG PTTK przyznaje Odznakę biorącym udział w uroczystościach kanonizacyjnych w dniu 27.04.2014 r. w Rzymie, po przesłaniu potwierdzenia faktu uczestnictwa pocztą tradycyjną na adres: Komisja Krajoznawcza ZG PTTK, Centralny Zespół Weryfikacyjny Odznaki Krajoznawczej Polski; ul. Senatorska 11, 00-075 Warszawa (z załączoną kopertą z odpowiednim znaczkiem i adresem zwrotnym) lub pocztą elektroniczną na adres: poczta@kkraj.pttk.pl.

Postanowienia końcowe

14. Interpretacja niniejszego Regulaminu należy do Komisji Krajoznawczej ZG PTTK.
15. Regulamin został przyjęty przez Komisję Krajoznawczą ZG PTTK w dniu 5 kwietnia 2014 r. i zatwierdzony przez Prezydium Zarządu Głównego PTTK w dniu 13 maja 2014 r.

16. Postanowienia regulaminu obowiązują od dnia zatwierdzenia, z wyjątkiem pkt. 13.
17. Dystrybutorem odznaki jest Oddział Miejski PTTK im. Aleksandra Janowskiego w Lublinie (Rynek 8; 20-111 Lublin).
18. Autorem znaku graficznego Odznaki jest kol. Włodzimierz Majdewicz. Wzór znaku graficznego Odznaki stanowi załącznik do Regulaminu.

Załącznik
do Regulaminu Odznaki Krajoznawczej
„Miejsca kultu Jana Pawła II”

„SZUFLADA KOLEKCJONERA”

Prezentujemy najstarsze znaczki i plakietki rajdowe z kolekcji jednego z naszych Kolegów. Tym razem są pamiątki turystyczne z lat 50-60 - tych XX w. Prezentację rozpoczyna plakietka pamiątkowa przeznaczona dla uczestników **I OGÓLNOPOLSKIEGO RAJDU PIESZEGO**.

W dniu 13 – 16 sierpnia 1953 roku turyści piesi z różnych stron Polski wędrowali przez Warmię i Mazury do Olsztyna biorąc udział w I Ogólnopolskim Turystycznym Rajdzie Pieszym PTTK. Rok 1953 ogłoszono rokiem Kopernikowskim i pod takim hasłem przebiegał rajd. Była to pierwsza masowa impreza o zasięgu ogólnopolskim zorganizowana przez Komisję Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK wspólnie z Okręgową Komisją Turystyki Pieszej w Olsztynie. Komandorem rajdu był Józef Targoński. Organizatorzy przygotowali siedem tras pieszych o długości od 80 do 85 kilometrów. Impreza była szeroko reklamowana między innymi w ogólnie dostępnym w kioskach na terenie całej Polski miesięczniku "Turysta". Po zakończeniu rajdu zamieszczono tam obszerną relację. Miesięcznik ten był organem prasowym Zarządu Głównego PTTK.

Barwna plakietka o wymiarach 6/9 cm. wykonana została techniką druku na białym płótnie podklejonym cienką warstwą białego filcu. Jest to obecnie poszukiwany obiekt kolekcjonerski.

Pamiątkowy znaczek **I ZLOTU TURYSTÓW STOLICY**. Złot odbywał się w dniach 11-12 sierpnia 1956 w Puszczy Białej. Złot przeznaczony był dla głównie dla turystów z Kół Zakładowych PTTK. Organizatorem Złotu był Oddział Stołeczny PTTK im. Aleksandra Janowskiego.

Znaczek wydano w dwóch wersjach, emaliowany i bity w miedzi. Znaczek starannie wykonany. Udana plastycznie kompozycja wyraźnie nawiązuje symboliką do Odznaki Turystyki Pieszej (OTP). Autor projektu i wykonawca nie został ustalony.

Ten wbity w miedzi oksydowany znaczek towarzyszył w dniach 26 -27 maja 1956 roku uczestnikom **MIĘDZYOKRĘGOWEGO RAJDU PIESZEGO PTTK**. Rajd zorganizowały wspólnie Komisja Turystyki Pieszej Okręgu Warszawskiego i Komisja Turystyki Pieszej Okręgu Łódzkiego. Meta rajdu znajdowała się w Skierniewicach. Autor projektu znaczka podobnie jak wykonawca nieznan.

Kolejny ciekawy znaczek to trofeum uczestników **VI RAJDU KSIĘGARZY** zorganizowanego w dniach 12-13 maja 1956 odbywał się na terenie Puszczy Kampinoskiej.

Znaczek wybito w miedzi. Biało emaliowany owal stanowi podstawę dla nazwy miejsca i daty rajdu. Owal w górnej części przerywa poroże łośia. Realistycznie odwzorowaną głowę łośia umieszczono na tle błękitnej emalii. Znaczek cechuje dobra kompozycja plastyczna i solidne wykonanie. Komandorem rajdu był Stefan Sosnowski (przodownik Turystyki pieszej nr 304). Informacja o tej imprezie znalazła się stołecznej prasie.

Znaczek **XIII OGÓLNOPOLSKIEGO RAJDU PIESZEGO** w ramach Centralnego Ogólnopolskiego Złotu Turystycznego Tysiąclecia „Śladami Polski Piastowskiej”. Rajd odbywał się w dniach 18 -22 lipca 1965 roku. Organizatorem imprezy na zlecenie Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK była Okręgowa Komisja Turystyki Pieszej we Wrocławiu.

Znaczek wykonano z mosiądzu. Ciekawa forma i wyraźne nawiązanie do symboliki OTP.

Odznaka dla uczestników rajd na raty „**Z SYRENKĄ PRZEZ WIEKI**”. W związku z obchodami 700 lecia Warszawy Oddział Stołeczny PTTK im. Aleksandra Janowskiego zorganizował cykl wycieczek miejskich trwający od 25 maja do 31 grudnia 1965 roku. Wycieczek było dziewięć, za udział 1-3 wycieczkach przyznawano odznakę w stopniu brązowym, za 4-6 przyznawano odznakę srebrną, za 7-9 przyznawano odznakę złotą.

Odznaki tłoczono z cienkiej blachy w kolorze odpowiednim do stopnia. Odznaka nawiązuje kształtem i symboliką do pieczęci herbowej Warszawy z 1390 roku. Łaciński napis „Sigillum Civitatis Varsoviensis” zastąpiono nazwą imprezy.

Znaczek **XIV CENTRALNEGO RAJDU PIESZEGO**. Rajd odbył się w dniach 21-24 lipca 1966 roku. Rajd przebiegał pod hasłami aktualnych rocznic - 1000 lat Państwa Polskiego (966), - 60-lecia powołania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (1906) oraz setnej rocznicy urodzin Aleksandra Janowskiego (1866). Rajd był częścią Centralnego Zlotu Turystów „Na granicy przyjaźni” z zakończeniem we Włodawie.

Znaczek tłoczono w miedzi znana jest również rzadziej spotykana wersja mosiężna.

Odznaka jubileuszowa **15 LAT OKRĘGU MAZOWIECKIEGO PTTK 1951-1966.**

Odznakę wydano na początku 1966 roku dla upamiętnienia piętnastu lat działalności Okręgu Mazowieckiego PTTK.

Odznakę wybito z miedzi z lekkim oksydowaniem. Na górnym tle umieszczono mocno stylizowaną sylwetkę heraldycznego orła mazowieckiego oraz stosowne daty i napisy.

*****

POSZUKIWANIA KOLEKCJONERSKIE

Zgodnie z sugestiami licznych kolekcjonerów otwieramy na łamach naszego biuletynu kącik poszukiwań kolekcjonerskich. Celem naszym jest ułatwienie krajoznawcom uzupełnianie zbiorów przez pośredniczenie w nawiązaniu kontaktów osób zainteresowanych.

Obiekt poszukiwany.

Posiadacza prezentowanego znaczka prosimy o kontakt telefoniczny z biurem Oddziału Stołecznego PTTK 22 635 27 52. Wiadomość dla Biuletynu „BIWAK”.

